

SŁOWNIK ZAPOMNIANYCH SŁÓW

Opracowanie na podstawie prac uczniów nadesłanych w konkursie *Szukamy zapomnianych Słów*, organizowanym przez Fundację Wojciecha Pszoniaka Kurtyna w Górę.

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu „Ojczysty – dodaj do ulubionych 2016”.

ABOLANKOWAĆ odprawiać, rozpuścić

ACAN zwrot grzecznościowy odpowiadający dzisiejszemu „pan”, zwykle z odcieniem lekceważenia

ACZCI jeśli

ADIUTANT oficer przyboczny wyższego dowódcy lub dowództwa

AFEKT uczucie miłości, podniecenie

AFEKTACJA przesada, nienaturalność, zwłaszcza w wyrażaniu uczuć

AFORYZM maksyma, intencja, złota myśl, również zwięzła wypowiedź, myśl filozoficzna, moralna

AFRONT zniewaga, ublizenie komuś

AFTOWANIE haftowanie, wyszywanie; zszywanie ran

AGITOWAĆ zjednywać zwolenników dla jakiejś sprawy, propagować jakąś ideę

AJENT HANDLOWY osoba użytkująca placówkę handlową, gastronomiczną, usługową, wydzierżawioną od jakiejś instytucji

AKTOR oskarżyciel, powód sądowy

ALBOCIEM albowiem, bowiem

ALEGOWAĆ uzasadniać

ALGIERKA długi, męski płaszcz z futrem

ALIAŻ połączenie różnorodnych pojęć, właściwości, stylów itp.; stop metali

ALIŚCI jednak, mimo to

ALIŻ aż, że, dopóki nie, zanimby

ALKIERZ boczny, mały pokój, zazwyczaj służący jako sypialnia

ANGIELCZYKÓW Anglików

ANIMUSZ odwaga, zapał

ANNATA całoroczna opłata pobierana od nowo mianowanych dostojników kościelnych

ANTENAT przodek (zarówno w linii ojca, jak i matki)

APATIA nieczułość na bodźce zewnętrzne brak zaangażowania w cokolwiek, niezdolność do odczuwania i okazywania uczuć

APTOTEKA apteka

ARENDARZ dzierżawca

ARENDOWAĆ wynajmować, wydzierżawiać

ARMISTYCJUM rozejm, zawieszenie broni

ASYGNACJA pisemne zlecenie upoważniające do podjęcia pieniędzy

AWIZACJA pisemne zawiadomienie

AZALI partykuła „czy”

AZBUKA abecadło

BABIĆ odbierać dziecko przy połogu

BABKA PROSZALNA żebraczka

BACZENIE z uwagą, roztropnie

BADUROWAĆ bzdurzyć

BAGATELA coś nieistotnego; drobiazg, głupstwo lub partykuła wtrącana (często z ironią) w celu podkreślenia dużej wagi, wartości tego, czego dotyczy zdanie

BAKAĆ wołać, łajać, karcić, upominać

BAKUŁA gaduła

BAKUŃ lichy, tani tytoń fajkowy

BALIA drewniane naczynie przeznaczone do prania bielizny. Wykonane było z drewnianych klepek. Podobnie jak beczka, balia miała obręcz z taśmy stalowej zwanej bednarką

BAŁAMUCIĆ wprowadzić kogoś w błąd, niepotrzebnie czymś zajmować, zawracać komuś głowę

BAŁUCH hałas, wrzawa

BAŁYKOWAĆ chodzić na czworakach, raczkować

BANHOF dworzec

BANKOCETLE banknoty

BARŁÓG nędzne, nieporządne posłanie

BASARUNEK odszkodowanie (za rany)

BASERUNEK poprawa, odnowienie

BATALIA 1. w średniowieczu zwarty czworoboczny szyk bojowy piechoty, później część ogólnego ugrupowania wojska na polu bitwy 2. rozstrzygająca bitwa, bój 3. gwałtowny spór, rozgrywka

BAŻNIENIE bojaźń, obawa

BEREJTER ujeżdżacz koni

BERLINKA duża łódź żaglowa do przewozu ładunków

BESZTAĆ pouczać, karcić

BETKI grzyby

BEZECNY nieprzyzwoity

BEZUKI taki, który nie pobierał nauk, nieuczony

BIADA to jest wykrzyknik wyrażający ubolewanie

BIAŁOGŁOWA kobieta

BIEDZENIE chodzenie w zapasy, zmaganie się

BINOKLE okulary osadzone na nosie za pomocą sprężynek, bez uchwytów za uszy

BISIOR naszyjnik

BOGAĆ TAM pójdź tam

BOLAK wrzód, ropień, krostka, strup

BOMBONY cukierki

BONA niania, wychowawczynie małych dzieci, pracująca dawniej w zamożnych rodzinach

BOŚCIE bo wy

BRUŹDZIĆ przeszkadzać w czymś

BRYŻOWAĆ ozdabiać

BRZEZIEN mazieć

BUCHALTERIA księgowość, rachunkowość

BUCIĆ SIĘ nadymać, puszyć

BUDUAR wytwornie umeblowany i wykwintnie ozdobiony niewielki pokój. Pokój ten zajmowany był przez panią domu. Zazwyczaj mieścił się między salonem a sypialnią

BUMELANT osoba wymykająca się od pracy, lekceważąca swoje obowiązki

BURŁAK chłop, robotnik

BUTY STRYFLASTE czarne, lakierowane, wysokie do kolan buty, górna część cholewki wywijana była innego koloru

BYDLIĆ żyć, przebywać, postępować

BZDYK stary, dziad

CARNINA zupa z krwi kaczki

CEBRATKA wiaderko

CECHA piękno, znamię, znak

CEDOWAĆ przelewać swoje prawa na kogoś; zrzeczenie się swoich praw do czegoś na rzecz drugiej osoby

CEKLARZ oprawca, siepacz

CEKLOWAĆ łażikować, włóczyć się po nocy, hulać

CETNO to liczba parzysta

CHAŁAT długa, męska kapota noszona przez Żydów

CHARŁAK człowiek wyniszczony

CHARPEĆ bagno, wertep, zarośla, pustkowie

CHERUBIN 1. według Biblii i tradycji: jeden z aniołów stojących wysoko w hierarchii 2. o młodej osobie mającej delikatną urodę dziecka

CHĘDOGI schludny

CHĘDOŻYĆ zdobić, upiększać, czyścić, porządkować

CHIMERA mrzonka, urojenie

CHŁOPIEC KREDENSOWY chłopak usługujący przy stole

CHOBOTY szerokie, bufiaste spodnie

CHRAMAĆ chromać, kuleć, utykać

CHRAPEK człowiek plujący flegmą

CHROBRY odważny

CHUĆ popęd seksualny

CHWACKI energiczny, zaradny i śmiały

CHYŻO szybko poruszający się lub szybko wykonywany

CIAPNAĆ uderzenie

CICHAJCIE bądźcie cicho

CIUPA ciasny pokój, pomieszczenie

CKLIĆ SIĘ nudzić się

CUDOWNIK cudotwórca

CUG zaprzęg konny, bieg

CUGI przeciągi

CYNEK pięć oczek na kostce do gry

CYRKUŁ komisariat policji lub zarząd okręgu

CYWUN szlachecki urzędnik ziemski w dawnej Polsce i na Litwie

CZCIENIE czytanie; poważanie, szacunek

CZEREDA gromada, grupa

CZEREP czaszka

CZŁECZYNA określenie z politowaniem o człowieku przeciętnym, małym, wątłym, mizernym.

Nazywano tak również mężczyzn z silniejszym zabarwieniem ekspresywnym

CZTERDZIEŚCIÓWKA nazwa monety 20-kopijkowej (40 groszy)

CZTWIORODLA z czterech powodów

CZYRWIWY robaczywy

CZYRZWIEN sierpień

ĆWIKNAĆ chlasnąć, smagnąć, uderzyć

DANK nagroda dla zwycięzcy; pierwszeństwo

DELEGŁOŚĆ dolegliwość, ból, strapienie, cierpienie

DELIJA męskie okrycie nawierzchnie, długi płaszcz

DELIKWENT **1.** osoba sądzona za przestępstwo, skazaniec, przestępca **2.** potocznie ktoś, kto jest zależny od kogoś

DESPEKT obelga, zniewaga

DŁAŻYĆ gnieść, deptać, dławić

DMIDZBAN opój, pijak

DOBROWOLEŃSTWO wolność, swoboda

DONŻUAN uwodziciel, kobieciarz, lowelas

DOSIĄC dosięgnąć, uzyskać, zdobyć

DOSTOJEŃSTWO **1.** czyjaś powaga i znaczenie **2.** godny, poważny charakter czegoś **3.** daw. wysokie stanowisko państwowe

DOWCIP rozum

DOWIERCAĆ dojrzewać

DRAĆ targać, rozrywać

DRAGONI żołnierze lekkiej jazdy

DRUGDY czasem, niekiedy, kiedy indziej

DRUŻBA archaizm leksykalny, który w dawnej polszczyźnie był odpowiednikiem życzliwości

DRYJA trzy oczka na kostce do gry; trójka koni

DUBY SMALONE bzdury

DWÓRKA szlachcianka przebywająca na dworze królewskim

DWU to pierwszy człon wyrazów złożonych, że to co jest wymienne w drugiej części złożenia, występuje dwa razy lub składa się z dwóch jednostek.

DYLIŻANS dawny pojazd konny używany do przewożenia pasażerów i przesyłek pocztowych na stałych trasach

DYMOWE podatek od domu (od komina)

DYSPONENT osoba lub instytucja mająca prawo dysponować czymś

DYSTYNGOWANY wytworny, elegancki, szlachetny

DYWIDENDA część zysku netto (po opodatkowaniu podatkiem dochodowym) spółki kapitałowej przeznaczona dla jednego wspólnika albo akcjonariusza lub podziału między wspólnikami lub akcjonariuszy

DZIATKI dzieci

DZIWOWIDZ gap, ciekawski; widz; dziw; stwór; potwór

DŹDŹE deszcze

EGZALTACJA przesada w okazywaniu uczuć i wyrażaniu myśli

EGZEKWIE nabożeństwo za zmarłych

EJA ach, nuże

EKSTRAWAGANT nieoczekiwana nuta

EKWIPAŻ **1.** przestarzałe: lekki, luksusowy pojazd konny **2.** ekwipunek

EKWITACJA umiejętność jazdy konnej

ELEKCYJA wybór

EMULACYJA współzawodnictwo

EPISTOŁA list, lekcja mszalna, czytanie

EPRUWETKA próbówka

EPUZER kandydat do małżeństwa, konkurent

EURUS wiatr południowo-wschodni

EWANJELIJA ewangelia, nauka chrześcijańska

EŻBY iżby, aby

FACECJE wywodzą się z przekazywanych ustnie anegdot, które funkcjonowały już w starożytności.

Krótką opowieść często o charakterze humorystycznym

FACELET chusteczka, chusteczka do nosa

FAFĘRNUSKI ciasto z tartych buraków w kształcie klusek

FAGAS pogardliwie służący, przenośnie: lizus, służalec

FAJFER w dawnym wojsku muzyk przygrywający na piszczałce, gołąb odznaczający się tym, że wykonuje ewolucje w locie

FAMILIANCI należący do rodziny

FAMULUS służący, zaufany sługa, osoba ślepo podporządkowująca się komuś

FAMURAŁY kalesony, spodnie

FASOŁ sprzeczka, kłótnia

FASON wzór, krój ubioru; oznacza również fantazję.

FAŚCIĆ przechwalać się

FATALIZM wiara w przeznaczenie

FATALNOŚĆ splot nieszczęść, niepowodzeń; pech

FAWORYTY zarost po obu stronach twarzy sięgający ust; baki

FEBLIK sympatia, słabość, skłonność do kogoś

FEBRA gorączka, dreszcze

FERWOR zamęt, bałagan

FETOWAĆ świętować

FIAKIER dorożkarz

FIKSATUAR pomada lub kleisty płyn stosowany przy układaniu włosów

FILA chwila

FILANTROP człowiek pomagający innym i wspierający innych

FILISTER ciasny, ograniczony mieszczuch

FILUT figlarz, żartowniś, spryciarz

FILUTERNIE sprytnie, figlarnie, zalotnie

FIZJOGNOMIA wyraz bardzo przestarzały, oznacza wyraz twarzy, oblicze, wygląd zewnętrzny

FLINCE naleśniki

FLUID oddziaływanie jednej osoby na drugą

FLUKAS cieczenie, wyciek; reumatyzm

FOLGUJECIE łagodźcie stosowane wobec kogoś rygory, pozwalając na większą swobodę

FOŁDROWAĆ oczerniać, oskarżać, prześladować

FORTEŁ podstęp, sztuczka

FORTYWAĆ popierać, faworyzować

FRANT człowiek miły, zabawny, ale przebiegły; wędrowny komik, komediant, błazen

FRASOWAĆ SIĘ oznacza martwić, zamartwiać się

FRASUNEK oznacza zmartwienie, smutek, zgryzotę

FRAZES **1.** sformułowanie pozbawione głębszych lub nowych treści **2.** stereotypowe połączenie wyrazów **3.** daw. zdanie, wyrażenie, zwrot

FRONTON frontowa, przednia część budynku; szczytowe zakończenie fasady budynku, trójkąt ujęty gzymsami, wypełniony często rzeźbą i płaskorzeźbą

FRYMARCZYĆ czynić przedmiotem handlu rzeczy, które nie powinny być źródłem zysku; uprawiać handel zamienny

FUNT jednostka wagi obowiązująca w dawnej Polsce równa wadze od 300-500g

FURGONISTA woźnica powożący furgonem (wozem konnym)

FUZA szybko, migiem

GABAĆ nagabywać, niepokoić, dręczyć, oskarżać

GACH lekceważąco (czasem pogardliwie) o kochanku

GAFELEK widelec

GAIK mały las

GALANTERIA uprzejmość, grzeczność szczególnie w stosunku do kobiet; dżentelmeneria, wytworność, elegancja

GALLERY dawne okręty wojenne, poruszane wiosłami, zazwyczaj przez skazańców (ciężka kara)

GAŁGAN łobuz lub zniszczony kawał tkaniny

GAMRAT amant, kochanek, rozpustnik, darmozjad

GARNIEC **1.** dawniej miara objętości cieczy i ciał sypkich **2.** duży garnek, naczynie do gotowania

GARSON kelner, chłopiec na posyłki

GAŚĆ śpiewać, grać

GBUR chłop, wieśniak

GDYM gdy

GIERMAK długi kaftan, sukmana

GLASKA szklanka

GLOZA komentarz, objaśnienie

GŁOWNIK przestępca, morderca

GMIN pospólstwo (miejskie), tłum

GMYŚLI pomyślnie

GNUS leń, ospalec

GODNIEŻ ŁUPY dobre łupy

GOLIARD śpiewak, poeta

GORZE biada

GORZEĆ być ogarniętym przez jakieś silne, gwałtowne uczucie

GORZEĆ rumienić się, płomienić

GOSPODZA pani

GOSPODZIN pan

GRABIEŻ zabieranie siłą cudzej własności

GRAŃ róg, krawędź

GRATYFIKACJA dodatkowe wynagrodzenie

GRĘDA trucht koński

GRĘDZIEC grajek, muzykant

GROOM chłopak do koni

GULDEN dawniej: srebrna moneta austriacka; obecnie: **1.** jednostka monetarna Surinamu (1 Gulden Surinamski = 100 centów) **2.** niedawna jednostka monetarna Holandii (1 gulden = 100 centów), zastąpiona w 2002 roku przez euro; floren **3.** złota moneta emitowana w krajach germańskich

od XIV wieku, w czasach późniejszych srebrna moneta niemiecka, holenderska i skandynawska

GULON indyk

GUMNO budynek, w którym składało się zboże przed młóceniem; plac w stodole z twardo ubitej ziemi, na którym młóciło się zboże

GUSKA czary,

GWOLI ze względu na coś

GŻEGŻÓŁKA kukułka, mierzadnica

HAJDUK piechur lekkobrojni

HARBAJTEL specjalna siatka zakładana na perukę, by fryzura się nie rozpadła

HARMATY armaty

HAWEŁOK płaszcz bez rękawów, z peleryną

HECNY zabawny, wesoły, zadziorny

HEDERA bluszcz, symbol pijaństwa

HERBARZ zielnik

HIRUS pijak

HISZPANKA dawniej: bródka przycięta w szpic po hiszpańsku, obecnie: odmiana grypy

HNETKI rychło, wnet

HOŁDOWAĆ służyć, podbijać

HOŁDOWNIK zwolennik

HOŻY zdrowo wyglądający, urodziwy

HUF zastęp, hufiec

HULTAJ nicpoń, łobuz, łajdak

HUTMAN dozorca w żupie solonej lub kopalni

HYDZIĆ zożydzać, obrzydzać, znieważać

HYZOP ziele lecznicze o balsamicznym zapachu

IDIOSYNKRAZJA dawniej wstręt do pewnych przedmiotów, osób lub pokarmów; obecnie: **1.** wstręt, antypatia, niechęć; **2.** wrodzona nadwrażliwość organizmu na pewne substancje

IGRA gra, zabawa

ILKOŹ ile, jak wielce

IMACĆ chwytać, łapać, zacząć

IMBRYK naczynie kuchenne służące do gotowania wody, czajnik

IMPERTYNENCJA niestosowne, obraźliwe zachowanie się wobec kogoś

IMPERTYNENCKI arogancki, bezczelny, butny, zuchwały

IMPERTYNENCKIE obraźliwe, niestosowne, bezczelne zachowanie wobec kogoś

IMPERTYNENT osoba zachowująca się niegrzecznie, arogancko lub obraźliwie

IMPET oznacza szybkość i rozmach towarzyszące jakiemuś działaniu lub procesowi

IMPRYMOWAĆ drukować

INDYGENAT przyznanie obcokrajowcowi obywatelstwa kraju, w którym przebywa

INDYWIDUUM **1.** poszczególny, pojedynczy człowiek **2.** osoba bliżej nieznaną, zwykle podejrzana lub niepewna

INFIMA najniższa klasa w szkołach polskich

INKAUST atrament

INSYNUOWAĆ przypisywać komuś czyny

INSZY inny

INTRATA dochód

ISNOŚĆ istota, natura

ISTORYJA opowiadanie, historia

IŚCIEC dłużnik, pełnomocnik, świadek

IŚĆ NA WYCUG zrzeczenie się majątku i pozostawanie na czyimś utrzymaniu

IZDEBKA pokoik

IZOP hyzop

IŻ, IŻA, IŻE że, gdyż, ponieważ, chociaż, jak, i

IŻBY żeby, aby, oby, jakoby, chociażby, jeśliby,

JACIEŃ luty

JAC jechać

JAGODY policzki

JAKMIARZ bez mała, akurat, niemal, prawie

JAR wiosna, jare zboże

JASZCZYK oznacza wóz z okutą skrzynią, służący dawniej do przewożenia amunicji artyleryjskiej

JAŚNIA jasność, światło dzienne, jawa

JATAGON to broń sieczna używana od XVI wieku przez Turków, Arabów i Persów

JATKA buda, kram, sklep

JĄĆ chwycić, uwięzić, zacząć, począć

JEDLCA osłona rękojeści miecza

JEGOMOŚĆ **1.** jakiś mężczyzna **2.** daw. tytuł używany w odniesieniu do księdza, zwłaszcza proboszcza
3. daw. tytuł grzecznościowy, używany w Polsce w odniesieniu do osób pochodzenia szlacheckiego

JEJMOŚĆ tytuł grzecznościowy, używany w odniesieniu do kobiety pochodzenia szlacheckiego

JENO tylko

JEŚLIĆ SIĘ CO WE MNIE jeśli się coś we mnie

JEŹDŹAŁY bywały w świecie, obyty

JISTNOŚĆ byt, istota bytu

JUCHA sos, polewka, sok

JUPKA kaftan

JUTRZENNY poranny, ranny

JUTRZNIA poranek, nabożeństwo odprawianie o świcie

KABAT kurtka, kaftan, więzienie

KACERSTWO herezja

KAJET zeszyt

KALETA noszony przy pasie skórzany woreczek na pieniądze

KAMLOT miękka, tkanina płaszczowa z wełny wielbłądziej

KANAK naszyjnik perłowy

KANDELABR duży, stojący kilkuramienny świecznik

KANONADA ogień artyleryjski, zwykle długotrwały

KANTOR śpiewak, kierownik chóru, sługa kościoła

KANTOREK dawniej: biurko; obecnie: niewielkie pomieszczenie służące jako biuro sklepu lub zakładu usługowego

KANTYCZKA pieśń religijna

KAPLERZ szkaplerz, pelerynka, kołnierzyk

KARABELA lekka, ozdobna, krzywa szabla

KASTOWOŚĆ jest to podział kastowy, kasta – grupa społeczna wyróżniająca się bogactwem, przywilejami, specjalnością zawodową itd.

KASZTEL zameczek, niewielka twierdza

KASZTELAN władca

KATARYNKA instrument muzyczny, powtarzający tę samą melodię, zbudowany z pokrytego kolcami wałka melodycznego, miechów i piszczałek, poruszany korbą

KAZIĆ psuć, burzyć, niszczyć

KĄDZIEL linia żeńska rodziny

KĘBŁAĆ niańczyć, piastować, pielęgnować

KĘDY gdzie, dokąd

KIBIĆ talia

KIEP to człowiek głupi, nierozgarnięty, dureń

KINDERBAL przyjęcie dla dzieci

KIPER piwniczny, zajmujący się przygotowaniem wina do sprzedaży; znawca gatunków wina

KIRASJERZY żołnierze ciężkiej jazdy, noszący kirys, czyli zbroję, która odsłania tylko tułów

KIRYSY zbroja na piersi

KLAKIER osoba oklaskująca aktorów za wynagrodzeniem

KLECHA ksiądz

KLOBA porządek, ryzy, miara; staw, przegub

KLOBUK kapelusz

KŁAŚĆ sędzić, ważyć, cenić

KMOTRZE ojciec chrzestny.

KNIAŹ księżę ruski lub litewski.

KNIEJA wielki, gęsty las, w którym przebywa zwierzyna

KOCIEC kurnik, kojec, stanek

KOGA okręt, statek

KOKIETERIA zachowanie mające na celu spodobanie się komuś

KOŁPAK wysoka czapka spiczasto zakończona

KOMERAŻE plotki, intrygi

KOMORA komnata, pokój, skarb państwa

KOMORNE czynsz, opłata za wynajmowanie mieszkania

KOMORNIK chłop bezrolny mieszkający w cudzej chacie

KOMPANIA spółka handlowa

KOMPRYMACJA działanie mające na celu zmniejszenie rozmiarów czegoś poprzez ugniecenie, ściągnięcie lub redukcję elementów; kompres

KOMPRYMOWANY zagęszczony, ściśnięty

KONAĆ umierać

KONDEMNATA wyrok skazujący

KONKIETA wywarcie na kimś wielkiego wrażenia, zwłaszcza odniesienie sukcesu miłosnego

KONSYLIARZ lekarz, doktor

KONSYLIUM narada lekarzy w celu rozpoznania choroby i ustalenia sposobu leczenia; rada, narada w jakiejś ważnej sprawie

KONTENT zadowolony, usatysfakcjonowany

KONTRMARKARNIA szatnia

KONTUAR lada w sklepie

KONTUSZ miętka suknia noszona na wierzchu; długa szyta z ozdobnego materiału. Kontusz miał rękawy od łokcia do pachy, szerokie i rozcięte, te wyloty noszono zarzucane na plecy

KONWENANS to obowiązująca w jakimś środowisku norma zachowania się w określonej sytuacji

KOPONKA naczynie do wyrabiania ciasta

KORDIALNIE wylewny w okazywaniu sympatii

KORNY pełen pokory, posłuszeństwa

KOSZKA futrzana czapka

KOŚCIEJ szkielet

KOTERIA dawniej: towarzystwo; obecnie: grupa ludzi i środowisk powiązanych ze sobą wspólnymi interesami, popierających i broniących się wzajemnie

KOWANIE kucie

KRAMARZ wyraz przestarzały, oznacza osobę na straganie, prowadzić kram

KRASNY piękny, urodziwy

KRETON to cienka tkanina bawełniana, często drukowana w barwne wzory

KRĘPY niewysoki

KROPIERZ długa kapa okrywająca konia rycerskiego

KROTOFILE żarty

KRÓCICA nazwa ręcznej broni palnej o krótkiej lufie, używanej w XVII-XVIII wieku

KRUSZKA gruszka

KRUSZYĆ KOPIĘ rywalizować, walczyć

KRZCICIEL chrzciciel

KRZCIŁ chrzcił

KUBRAK **1.** kurtka, zwykle z materiału gorszego gatunku **2.** męski kontusz z sukna lub płótna noszony przez służbę w XVIII w.

KUGLARSTWO kręactwa, blefowanie, bujda. Sprytne i efektowne oszukiwanie ludzi. Fałszywość, dwulicowość, zakłamanie, mistyfikarstwo, celowe wprowadzenie kogoś w błąd przez stworzenie pozorów prawdy

KUGLARZ osoba oszukująca ludzi w sprytny i podstępny sposób

KULBAKA siodło

KUNDMAN kupujący w sklepie; klient kupca lub rzemieślnika

KUNDMANKA stała klientka

KURHAN grób, mogiła

KUTASIKI ozdoba z nici lub sznureczków, element ozdobny niektórych czapek i zasłon

KUTWA skąpiec, sknera

KWARTARZ szynkarz

KWESTA zbiórka darów, zwykle na jakiś szczytny cel

KWOLI stosowanie

LACH dawniej tej wyraz był synonimem Polaka

LADACO gałgan, nicpoń, niegodziwiec, człowiek lekkomyślny i nieodpowiedzialny

LAFELEK łyżeczka

LAMPASY pasy sukna lub jedwabiu kolorowego, naszywane po bokach szwów spodni, głównie mundurowych, rzadziej cywilnych, zwykle podwójne lub pojedyncze

LAMUS domek, schowek murowany

LATOŚ tego roku

LAWETA podstawa armaty służąca jako oparcie dla lufy i przyrządów celowniczych

LECH nazwa nadawana Polakom przez mieszkańców Litwy i Rosji

LEDZIEŃ styczeń

LEPIANKA dom, szałas, chata itp., budowla mieszkalna albo gospodarcza, wykonana z niewypalanej gliny, mułu

LETARG stan podobny do głębokiego snu, w którym jedynym objawem życia jest bicie serca; śmierć pozorną

LETKIEWICZ człowiek lekkomyślny

LEWAR rurka służąca do przelewania płynów

LI czy

LIBERIA dawny ubiór noszony przez służbę na dworach wielkich panów, zwykle o kolorystyce charakterystycznej dla pańskiego herbu

LICZMAN krążek miedziany lub mosiężny zastępujący monetę, służący do rozliczania się w grze

LIK stan liczbowy; liczba; ilość

LIKWOR płyn

LISNAĆ rozbłysnąć, rozjaśnić się; ślepnąć

LISZYĆ pozbawić, odstręczać, stronić

LITERALNIE dosłownie, ściśle, dokładnie

LUBIEZNY łagodny, miły, przyjemny

LUTO przykro, żal

LUTOŚCIWY litościwy, miłosierny

LUTOŚĆ litość, miłosierdzie

LUTOWAĆ litować się

LZA można, wolno

LŻEĆ że, bo, ponieważ

ŁACNIEJ łatwo

ŁAPSERDAK człowiek nędznie ubrany; nicpoń, łobuz

ŁGARSTWO kłamstwo.

ŁOKIEĆ dawna jednostka miary – długości o różnej wartości w zależności od państwa, regionu i epoki historycznej

ŁOTR złodziej, rabuś

ŁYK pogardliwie: mieszczanin

ŁYPAĆ spoglądać nagle, rzucać okiem

ŁŻYWY fałszywy, kłamliwi

MAGIER madzier, koń wiedeński

MAIĆ ozdabiać kwiatami

MAJOLIKI wyroby z palonej gliny, pokryte emalią o metalicznym połysku

MAKUŁA plama, brud, skaza

MALWERSACJA przywłaszczenie powierzonego mienia; sprzeniewierzenie

MAŁŻOWINA muszla

MAMKA ciotka, siostra matki; macocha, piastunka

MANELA bransoletka

MANEŻ teren przeznaczony do ujeżdżania koni, ujeżdżalnia

MANIERKA jest to blaszany, płaski pojemnik na płyny używany przez żołnierzy i turystów

MAŃKA lewa ręka

MAŃSTWO posiadłość, zarząd

MARA urojenie, senne widziadło

MARKIER pilnujący porządku w grze

MASA całość spadku; mienie dzielone po zmarłym między spadkobierców

MASKARADA bal przebierańców lub udawanie

MAZAGRAN napój chłodzący z czarnej kawy, koniaku lub rumu

MEDŁ mydło, omdlały

MELANKOLIA melancholia

MESZTY miękki, lekki pantofel

MEZALIANS małżeństwo z osobą niższego stanu lub bez majątku

MIARKUJĄC domyślać się, dedukować.

MIĄSZY gruby, otyły; gęsty

MIECZ biała broń, zwykle obusieczna o prostej rękojeści i szerokim ostrzu używana do XVI wieku

(SWJP)

MIECZNIK rzemieślnik

MIEDNICA naczynie z miedzi

MIERNIE celnie, trafnie, w miarę

MIERZWA jest to zgnieciona słoma używana na ściótkę dla bydła

MIESIĄC Księżyc

MIESZKAĆ zwlekać, ociągać się

MIEŚĆ miotać, rzucać

MIĘCA rzucają
MIGDAŁY fircyki, oszuści
MIŁY ukochany
MISIURKA hełm
MISTYFIKACJA wprowadzenie w błąd przez stworzenie pozorów prawdy
MITYGOWAĆ powściągać, powstrzymywać, hamować
MIZERNY wątyły, słaby, wychudzony
MNOŻSTWO ogrom, wielkość
MODYSTKA jest to kobieta zajmująca się wyrobem i sprzedażą kapeluszy damskich
MOŁWA mowa, wypowiedź
MORES karność, subordynacja
MÓR zaraza
MRZONKI marzenie, pomysł nierealny do zrealizowania
MULTANKI piszczałka, dudy
MUSKUŁY mięśnie
MYTNIK poborca myta, celnik
MZDA nagroda, cena, odkup, zysk, procent
NA WYPRZODKI na wyścigi
NABOŻEŃSTWO pobożność, nabożeństwo, obrządek
NACHSZPEJZA deser
NACZAĆ rozpocząć
NADJIĆ nadejść
NADOBNE piękne, pełne wdzięku
NADOBNY ładny, miły
NAJĆ znaleźć, spotkać
NAJMNIEJ bynajmniej
NAŁĘCZKA chusta na głowę
NANIECIĆ wznieść
NAPRAWA namowa, urządzenie
NARZEC naganiać, zganiać
NAWIDZIĆ kochać
NESESERKA dawniej: walizeczka lub torebka na podręczne drobiazgi; obecnie: nesesor –walizka na
 podręczne rzeczy
NĘDZIĆ dręczyć, gnębić, nękać
NICE wcale, ani trochę

NIE LŹA nie wolno

NIECHUTLIWY niechętny, niezyczliwy

NIEDOLA zły los, niepowodzenie

NIEDZIELA tydzień

NIEFRASOBLIWY nieskłonny do martwienia się, bagatelizujący kłopoty

NIEMOCEN słaby, pozbawiony sił

NIENIE teraz

NIEPOMNY osoba, która czegoś nie pamięta

NIEWIASTA kobieta

NIEWIERA kłamstwo, zdrada

NIEZBORNÝ osoba niezdarna

NIKCZEMNY postępujący w sposób godny potępienia, zasługujący na naganę, karygodny, fałszywy, nieszlachetny, odpychający, odrzucający, nieprzyzwoity, niegodny, haniebne postępowanie

NIŚĆ czynić, stroić, ubierać

NOWOTNY nowy, niedawno wprowadzony

NUNCJUSZ PAPIESKI delegat papieski przy rządzie danego kraju

NUR nurek

NUŻA zmęczenie, znużenie

NUŻE dalej

OBACZENIE pojęcie, opamiętanie

OBACZYM zobaczę

OBEGNAĆ otoczyć, opasać, oblec

OBIATA ofiara; obietnica, przyrzeczenia

OBLIGOWAĆ zobowiązywać się do czegoś

OBŁĄD błąd, pomyłka

OBRACHOWAĆ określić wielkość, liczbę czegoś za pomocą obliczek

OBSTRALUNKI zamówienie pod wymiar

OBWAROWAĆ otoczyć murem lub wałem obronnym lub zagwarantować coś, stawiając warunki

OBYKŁY zwykły, normalny, taki, jak zawsze

OCHOTA gościnność

ODDZIELIĆ spłacić, wyposażyć

ODPOWIESZŹE odpowiedzieć

ODWOD oczyszczenie, usprawiedliwienie

ODZIENIE odzież, ubranie, okrycie

OFICJALISTA dawniej: niższy urzędnik, głównie sądowy; także osoba zatrudniona do zarządzania

prywatnym majątkiem; obecnie: osoba występująca oficjalnie

OFICYNA boczne skrzydło kamienicy miejskiej lub budynek znajdujący się za frontem kamienicy

OGARNIEM porządek

OKOWITA staropolskie określenie wysokoprocentowego napoju alkoholowego, produkowanego ze zbóż i ziemniaków

OKRUTNIEM RAD bardzo zadowolony

OLSNAĆ oślepnąć

ONIEMIEĆ ochrypnąć, stracić głos

OMYLIĆ SIĘ pomylić

ONEGDAJ przedwczoraj, dawniej, kiedyś

ONY szlachetny, zasługujący na cześć

OPERATOR żartobliwie o fryzjerze

OPIAĆ zaś, znów, ponownie

OPOKA skała

OPOŃCZA to rodzaj obszernego płaszcza bez rękawów i bez peleryny chroniącego od deszczu i kurzu był noszony w XIV-XVII wieku jako strój podróżny

ORDYNARYJNY zwyczajny, pospolity

ORDYNUS człowiek nieokrzesany, wulgarny

ORĘŻNY zbrojny, zaopatrzony w broń

OSOCZYĆ donieść, oskarżyć

OSTAĆ zostać

OSZWABIĆ oszukać kogoś

OTROK chłopiec

OŻALEĆ opłakać

OŻRALEC żarłok, opój

PACH zapach, woń

PACHCIARZ dzierżawca np. sadu, karczmy, bydła

PACHOLEK poddany, pomocnik

PADUCH nikczemnik, łajdak, łotr

PALESTRANT prawnik

PAN KONSYLJARZ dawniej lekarz

PAPA tata, rodzic, ojciec, tatuś. Słowa „papa” używano pieszczotliwie w relacjach między dzieckiem a ojcem

PARADNY wywołujący śmiech, wesołość; śmieszny wesoły lub stosowany podczas wielkiej uroczystości; odświętny, uroczysty

PARADYZ najwyższa kondygnacja w teatrze, na której znajdują się najtańsze miejsca

PARIAS najbardziej pokrzywdzony, najbiedniejszy człowiek; obecnie: człowiek wzgardzony, wykorzystywany, często żyjący w nędzy

PARKAN ogrodzenie

PART zgrzebne płótno

PARWENIUSZ człowiek, który dorobił się majątku niekoniecznie ciężką pracą, lecz wykorzystując koneksje, układy, starający się naśladować zamożne warstwy społeczeństwa; dorobkiewicz, nuworysz, nowobogacki

PAS SŁUCKI element stroju szlacheckiego, robiony był z wełny, jedwabiu, lub złotogłowiu

PASTERKA damski kapelusz słomkowy z płaską główką i szerokim rondem

PAŻYRNY jest to człowiek żarłoczny, chciwy.

PĄSOWY czerwony, jasnoczerwony

PEDA noga, stopa

PEŁNIĆ pić do dna

PERKAL jest to cienkie płótno bawełniane

PERSWADOWAĆ wyjaśniać coś komuś, przekonywać

PETENT interesant

PIAĆ chwalić

PIAĆ chwalić

PIASECZNICZKA jest to małe naczynie z metalu, drewna lub ceramiki, z piaskiem do osuszania napisanego atramentem tekstu.

PIELESZE dom, strony rodzinne

PIERNO pieprznie, korzennie, ostro

PIKIETA dawna nazwa placówki wystawionej w celu obserwowania nieprzyjaciela

PIKIETA francuska gra karciana opracowana i rozpowszechniona przez Charles'a Picquer'a zwana kiedyś ronfle

PIRAMIDALNY kolosalny, niezwykły

PIRWINA nowalijka, pierwizna

PLEN niewola

PLENIPOTENT osoba upoważniona do wykonywania jakichś obowiązków w czyimś imieniu, także do wypowiedzania się publicznie w takiej formie; pełnomocnik

PLINCE placki

PLUDRY bufiaste spodnie

PŁEĆ cera, odcień skóry, stworzenie, istota

PO KĄDZIELI krewny ze strony matki

POBOĆKOWAĆ pocałować

POCHOP pęd, ochota, początek

POCZESNA poczęstunek

POCZET zespół osób

POCZET rachunek

POĆ pójść

PODJEZDEK koń wierzchowy

PODKOMORZY urzędnik rozstrzygający spory

PODKUREK pora nad ranem, kiedy pieją koguty; posiłek podawany nad ranem po całonocnej pracy
lub zabawie

PODLA obok, przy, wedle

PODWIKA chustka, spódnica, kobieta

POLISZYNEL postać gburą z włoskiej commedia dell'arte i francuskiego teatru kukielkowego. Jego
charakterystycznymi cechami były garb, komiczne zachowanie i głos

POŁEĆ duży kawał słoniny lub mięsa

POMNAĆ wspomnieć, przypomnieć

POMORZYĆ uśmiercić, pozabijać

POMSTY zemsta

PONOŚ ponoć

PORĘKAWICZNE podarunek dawany przez nabywcę żonie lub innemu członkowi rodziny
sprzedającego, zwłaszcza przy kupnie nieruchomości, wynagrodzenie dla pośrednika

POSAG wiano, majątek

POSPOŁU wspólnie

POWAŁY drewniany strop

POWETOWAĆ wynagrodzić sobie poniesione krzywdy, straty

POWINSZOWANIE złożyć komuś okolicznościowe życzenia, również złożyć komuś gratulacje

POZŁOTA pozłacanie

PÓŁIMPERIAŁ jest todawna moneta rosyjska.

PREFERANS gra w karty, w którą grano w karty, przypomina brydża

PRELEKCJA publiczny wykład na jakiś temat, zwykle o charakterze popularnonaukowym

PROBANTKA kobieta z przeszłością

PROFAN **1.** człowiek nieznający się na danej rzeczy, niekompetentny w danej dziedzinie **2.** człowiek,
który dopuścił się profanacji (znieważenie powszechnie uznawanych wartości, przedmiotu lub
miejsca kultu religijnego)

PROLONGOWAĆ przedłużenie okresu ważności czegoś

PROTEKCJA ochrona; pomoc udzielona komuś przez wywołaną osobę

PROWNICJAŁ dostojnik zakonny, przełożony nad klasztorem, tego samego zakonu w całej prowincji

PRYKASZCZYK subiekt, pracownik handlowy

PRYNCYPAŁ zwierzchnik, kierownik, szef

PRZECHERA osoba przebiegła, przewrotna, kłótniwa

PRZETAK rodzaj dużego, okrągłego sita do ręcznego oddzielania od siebie obiektów o różnych wymiarach

PRZETRĄCIĆ przekąsić coś

PRZYDYBAĆ zastać kogoś na robieniu czegoś złego; schwytać lub znaleźć kogoś

PRZYMKNĄWSZY zamknąć

PRYZSTOJNE MASZ OBYCZAJE jesteś kulturalny

PRZYSZCZYPKA łąka na obuwiu

PRZYWDZIEWAĆ włożyć na siebie

PUCOWAĆ czyścić

PUGILARES portfel

PUKLE loki

PUKLERZ rodzaj okrągłej i wypukłej tarczy używanej przez jazdę

PUSZKA broń palna

PUZDRA bogato zdobione pudło

RACHOWAĆ dokonywać obliczeń, liczyć, wyliczać, cyrkulować, kalkulować, bilansować, szacować, zliczać, podliczać, sumować, regulować

RADNIE chętnie, ohotnie

RAJCA doradca

RAJTSZULA szkoła jazdy konnej

RANFUCH duża chusta noszona na głowie

RATAJ jest to rolnik, parobek od wołów

RAUT uroczyste spotkanie towarzyskie bez tańców

REDUTA umocnienie ziemne składające się z wału i rowu

REFLEKTOWAĆ przywoływać kogoś do opamiętania się i rozwagi, nakłaniać do zastanowienia się

REGIMENTARZ pułkownik

REJBUSKA tarka

RESURSA dawniej: nazwa związków towarzyskich i należących do nich lokali; obecnie: klub towarzyski

ROJNY liczny

ROZGARDIASZ nieporządek zamieszanie wywołane czymś; hałas spowodowany pośpiechem

ROZPIERZCHNAĆ oddalić się w różnych kierunkach, rozbiegać się, rozproszyć się, zniknąć, oddalić się,
rozlecieć się, rozsypać się, ulotnić się, umrzeć

ROZPIERZCHNIĘTE o myślach, uczuciach; rozproszone, pogubione, chaotyczne

ROZPOCZĄĆ zacząć, rozpocząć

ROZSĄDEK rozsądzenie, rozstrzygnięcie

ROZSTARGNIENIE rozdarcie, niezgodne

ROZTOCHARZ handlarz końmi

ROZWADZAĆ rozbierać, godzić przeciwników

ROZŻEC zapalić

RUBIEŻ granica, pogranicze

RUBRONT ciężki, kosztowny materiał

RUGI dochodzenie urzędowe, śledztwo sądowe

RUM gruz, rumowisko, ruina

RYBAŁT dawny śpiewak pieśni religijnych

RYMARZ rzemieślnik trudniący się wyrabianiem przedmiotów ze skóry, zwłaszcza uprzęży, siodeł

RYNSZTUNEK wyekwipowanie i uzbrojenie żołnierza i konia

RZECZ mowa

RZEZAĆ zabijać

RZEZANIEC kastrat

RZEZANY rzeźbiony

RZKOMO niby, pozornie, rzekomo

RZYSZA rzesza, zastęp

SAFANDUŁA niezaradny, mało energiczny, niedojda, ślamazara, oferma, fajtłapa, ciamajda, ofiara losu,
sierota, kaleka

SAK sieć, klatka, worek

SAKWOJAŻ torba podróżna

SALOPA długie, wierzchnie okrycie damskie w formie peleryny, zwykle watowane lub na futrze, z
kapturem, szczególnie modne w XVIII i XIX wieku

SAMA żona, gospodyni

SAMARSK zmarszczka

SARKAĆ odnosić się nieuprzejmie; głośno narzekać

SĄD naczynie

SĄŻEŃ dawna jednostka długości równa rozpiętości rozstawionych ramion

SCAŻ szczaw

SCEDOWAĆ przekazać swoje prawa do czegoś lub obowiązki innej osobie

SCHOD wyjście, koniec, śmierć

SCHWYCIĆ KARABIN NA TUJ przyjąć postawę strzelecką

SEKUNDANT pośrednik uczestnika pojedynku, świadek jednego z rywali negocjujący w jego imieniu warunki starcia (łac. secundans – wspierać)

SEPETY skrzynka do przechowywania klejnotów

SESJONOWAĆ zbierać się, obradować

SĘDZIELIZNA siwizna

SFORNY zgodny, posłuszny

SIADAJŹE siadać

SIEŃ pomieszczenie prowadzące do wnętrza domu

SIERCE serce

SIERDZITY gniewny, zły

SIERDZIWY gniewny, zapalczywy

SIŁA O TYM MÓWIĆ dużo o tym mówić

SIOŁO wieś

SKAŁEK ostrze, drzazga

SKAZ skaza, uszczerbek, szkoda, zepsucie

SKLECIĆ zorganizować, utworzyć coś w pośpiechu, niedbale

SKLENICA puchar, szklanica

SKOT bydło

SKWIR ostry, przenikliwy odgłos wydawany przez ptaka

SŁOTA **1.** długo utrzymująca się deszczowa pogoda, charakteryzująca się uciążliwymi opadami, chłodem i wiatrem **2.** plucha, szaruga

SMĘTEK rozsterka, smutek, żal

SNADNY łatwy, nieskomplikowany, prosty, nietrudny

SNADŹ zapewne, prawdopodobne

SOBEK egoista

SOMSIEDZKU po sąsiedzku

SPACHAĆ dopuścić się, popełnić, uczynić

SPAŚNY tłusty

SPAZMY gwałtowny płacz

SPOJNIE kłamry, więzy

SPOMINAĆ wspomnieć

SPUŚCIĆ odstąpić, przekazać, tanieć, obniżyć cenę

STATKI naczynia kuchenne

STECZKA ścieżka

STOLEC tron

STÓJKOWY posterunkowy ówczesnej policji rosyjskiej

STRONIĆ unikać czyjegoś towarzystwa, nie chceć podejmować jakichś działań

SUBIEKCJA trud, kłopot, skrępowanie

SUBIEKT sprzedawca w sklepie, ekspedient

SUCHOTNIK **1.** pot. człowiek wychudzony, zabiedzony **2.** daw. człowiek chory na gruźlicę

SUCHOTY gruźlica płuc

SUKMANA rodzaj długiego dołem rozszerzonego płaszcza

SURDUT dawniej: XIX-wieczny męski ubiór wizytowy z ciemnego materiału, długa dwurzędowa marynarka; obecnie: męskie okrycie wierzchnie

SWADA płynność i potoczność w mówieniu lub pisaniu

SWARY przeciągające się nieporozumienia, kłótnie

SWAWOLIĆ bawić się beztrosko, radośnie

SYNOD zjazd duchowieństwa

SYNOWIEC bratanek

SZABAŚNIKA świeca szabasowa

SZACHRAJSTWO oszustwo, zwykle w niezbyt ważnych sprawach, kręctwo, matactwo

SZAFOT rodzaj estrady, podium, na którym wykonywano publiczne egzekucje

SZCZĄTEK potomek, potomstwo

SZELMA osoba sprytna, umiejąca sobie radzić w życiu, nie zawsze w uczciwy sposób

SZERPENTYNA szabla

SZEZLONG rodzaj kanapy w kształcie wydłużonego fotela

SZKAPLERZ wierzchnia część habitu mnisiego (płat materiału, zakrywający piersi, ramiona i plecy, z otworem na głowę pośrodku) oraz jedno z uznanych przez kościół katolicki dewocjonaliów; wyposażony najczęściej w wizerunek Matki Boskiej, bywa noszony również przez świeckich i księży; jego nałożenie odbywa się uroczystie, a noszenie wiąże się z pewnymi pobożnymi obowiązkami,; sukienny szkaplerz bywa zastąpiony medalikiem

SZLAFMYCA dawne nakrycie głowy, które było zakładane do snu, zazwyczaj przez osoby starsze, spiczasta końcówka szlafmycy była ozdobiona pomponem. Słowo szlafmyca jest spolonizowaną wersją niemieckiego słowa schlafmutze – czapka do snu

SZLEMY ślemy

SZLOCHAĆ słowo znane, ale rzadko używane, oznacza płacz, bardzo mocny płacz

SZMIZETKA rodzaj bluzki lub kamizelki damskiej, gors z kołnierzykiem

SZPERKA słonina

SZPICRÓZGA szpicruta – elastyczny pręt pokryty skórą lub rzemienna plecionka służąca do poganiania konia

SZPITZBUB łotr, kanciarz, szelma, hultaj, rozbójnik. Słowo szpitzbub jest zapożyczone z języka niemieckiego: „O, du Spitzbub!” – ‘o, ty łobuzie!’

SZTAMBUCH album, pamiętnik, do którego przyjaciele wpisują wiersze i aforyzmy na pamiątkę

SZTOS uderzenie kijem w kulę bilardową

SZTUKI żarty

SZUBA obszerne okrycie wierzchnie sięgające kostek, podbite kosztownym futrem

SZUBRAWIEC ktoś, kto postępuje w sposób niegodziwy; łotr, podły łajdak, osoba bez zasad, nikczemnik, chuligan

SZULERNIA miejsce, w którym hazardowo gra się w karty

SZWADRON pododdział punktu kawalerii

SZWAJCAR portier

SZWINDEL oszustwo, przekręt

SZYLDWACH wartownik, strażnik

SZYP strzała, dzida

ŚLUZY łyż

ŚWIATŁY zaznajomiony lub zgodny z najnowszymi zdobyczami nauki, łączący mądrość z wykształceniem

ŚWISTUŁA zabawka dziecięca w kształcie rurki, z której wyrzuca się drobne pociski, np. ziarnka grochu

TAKSACJA **1.** ocena wartości czegoś; oszacowanie, wycena **2.** ustalenie taksy – opłaty pobieranej za pewne usługi

TAMBUREK dawniej: bębenek, na który naciąga się materiał do haftowania; obecnie: pisownia – tamborek

TAMECZNYCH tamtejszy

TARN cierni

TARNAĆ cierpieć, drętwieć

TAŻYĆ tęsknić

TEATRUM teatr

TEDY więc, przeto, zatem, wobec tego, wówczas, wtedy

TENTACJA pokusa

TESZNY tęskny, przykry, smutny, nudny

TĘPY słaby, niedołączny

TKACKI PUDERMAN okrycie płócienne chroniące przy pracach gospodarskich od kurzu i zabrudzenia, fartuch roboczy

TKLIWY czuły, serdeczny, będący wyrazem czułości, delikatności

TKNIONY utkany

TŁOMOCZEK duży nieforemny pakunek

TOGODLA przeto, więc, dlatego

TORŁOP futro

TRAGI nosze

TRANSCENDENTALNY nadnaturalny, wychodzący poza granice doświadczenia

TRAWIŁA osłabiała

TREFIĆ układać loki, fryzować

TREFNE trafinie, stosownie, zabawnie

TRIUMFATOR człowiek, który odniósł zwycięstwo, sukces, tryumfator

TROJAK dawniej: polska moneta wprowadzona przez Zygmunta Starego w 1528 roku; obecnie: śląski taniec ludowy, wykonywany w trzyosobowych grupach składających się z jednego tancerza i dwóch tancerek

TROP pościg, ścieżka, szlak

TRUBADUR oznacza średniowiecznego poetę, śpiewaka wędrującego po dworach południowej Francji.

TRWOGA przejmujący strach

TRYB droga, bieg

TRYBUSZONIE korkociąg

TRZEWIK sznurowany lub zapinany but z krótką cholewką

TRZOS nazwa pasa, później nazwa woreczka służącego do trzymania pieniędzy

TUJ komenda wojskowa oznaczająca: gotuj broń!

TUMULT zgiełk, wrzawa, zmieszanie

TURMA więzienie

TUSZYĆ mieć nadzieję

TUTKI dawniej: zwinięte torebki papierowe, rurki z bibułki do papierosów, gilza, zwijka; obecnie: papier, liść itp., zwinięty lejkowato w kształcie stożka lub rurki

TUWALNIA ręcznik

TUŻUREK dwurzędowy, długi surdut męski z ciemnej wełny, z aksamitnym kołnierzem, noszony na przełomie XIX i XX w.

TUŻYĆ tęsknić

TWORZEC stwórzyciel

TYNF dawna srebrno-miedziana moneta polska o wartości 18 groszy wybijana od 1663 roku; była w obiegu do drugiej połowy XVIII wieku

TYTUŃ dziś oznacza tytuł

UBACZYĆ spostrzec

UCIĄŻYĆ gnębić, nękać, uciskać, obciążać

UCZYNEK praca, dzieło

UDZIAŁAĆ dokonać, uczynić, zrobić, sprawić

UKRÓCIĆ okiełznać, ujarzmić, obłaskiwać

UKSZTAŁCENIE dzisiejsze wykształcenie

UKWAPIĆ pospieszyć

UMBRELKA osłona tłumiąca zbyt jaskrawe światło lampy, abażur

UMIAŁY roztrzęsiony

UMIZGAĆ SIĘ zalecać się

UMORZYĆ uśmiecić

URĘPNOŚĆ piękność, uroda

UROST wzrost

USKROMNIĆ poskromnić, uśmierzyć

UTRACJUSZ człowiek rozrzutny, lekkomyślnie wydający pieniądze

UTRATA koszt, wydatek, rozrzutność

UWAŁASZYĆ skastrować

UŻRZENIE wejrzenie

WABNY powabny, piękny

WAĆPAN zwrot grzecznościowy, mościwy panie

WAGA uwaga, ostrożność, poważanie, szacunek

WAŁKOŃ osoba leniwa, leń

WANUS człowiek próżny

WARGAL kupiec, handlarz

WĄTOK rów, przekop, kanał wodny, fosa

WE DWIE NIEDZIELE za dwa tygodnie

WEMKNAĆ wsunąć, włożyć

WENA żyła

WEŹREĆ spojrzeć, wejrzyć

WĘDLARNIA wędzarnia

WIDZIADŁO widok

WIELGOŚĆ mnogość, wielka ilość

WIELMOŻNY dawniej: tytuł, jakim zwracano się do osoby wysoko postawionej w hierarchii społecznej

WIERZEJE drzwi, brama

WIKTUAŁY produkty spożywcze
WILCY wilki
WINSZOWAĆ składać komuś życzenia lub gratulacje
WIOTCHY stary, zużyty, zniszczony
WIOTKA łatwo się gnąca, bardzo szczupła
WISUS urwis, psotnik, łobuz, rozrabiaka
WITRIOL stężony kwas siarkowy
WŁOŚCIANIE wieśniacy, chłopci
WŁOŚĆ kraj, państwo, okolica
WOLEJ raczej
WOTYWA jest to msza śpiewana, odprawiana specjalnie na czyjąś intencję
WSCHODY schody, stopnie
WSKAZAĆ oznajmić, powiedzieć przez kogoś
WSTAŹYĆ uprzykrzyć sobie, tęsknić
WYJDZIEM wyjdę
WYSTĘPEK czyn natuszający normy etyczne i społeczne
ZAABONOWAĆ wykupić, zamówić czy zaprenumerować coś
ZABAWIĆ zająć, zatrudnić się, zapobiegać
ZAFIROWANY szafirowy
ZAFRASOWANY zmartwiony, smutny, zakłopotany
ZAJEGOĆ zaraz, natychmiast
ZAKAŁ plama, zmaza
ZALTEROWAĆ poróżnić, zaskoczyć czymś innym
ZAŁKAĆ rozpłakać się
ZAPALCZYWOŚĆ gorliwość
ZASZCZEPIAĆ rozwinąć w kimś jakieś cechy lub zainteresowania
ZAWADA rzecz niepotrzebna stojąca na drodze zawadzająca
ZAWRZEC pochłonąć
ZAŻYĆ Z MAŃKI oszukać, podejść, wyprowadzić w pole
ZBADAĆ strącić, zepchnąć
ZBLAZOWANY znudzony, zubożniały, przesycony wrażeniami
ZBÓJCA zbójca, złodziej, rozbójnik
ZBYTNIK osoba lubiąca robić żarty, „dowcipniś”, „wesolek”
ZDAWA wydaje się
ZDZIAĆ nadać imię, nazwać

ZGONIĆ dogonić, doścignąć

ZHARDZIAŁY nieposłuszny

ZHARDZIEĆ stać się hardym, nieposłusznym

ZLŻYWY fałszywy, kłamliwy

ZMIESZKAĆ wytrwać, zostać

ZMONITOWAĆ skarcić, napomnieć surowo, upomnieć, przypomnieć o czymś niewykonanym, ponaglić

ZNAMIENOWAĆ oznaczać, znaczyć; spostrzegać

ZNÓJ ciężka praca, trud

ZOBACZYĆ zapomnieć

ZOWIĘ nazywam się

ZRĘKOWINY zaręczyny

ZRUSZYĆ poruszyć

ZWALAĆ pozwalać, zezwalać

ZWŁÓCZYĆ **1.** w rolnictwie: wyrównać powierzchnię gleby wólką **2.** rzadko: zwlekać z czymś,
przekładać coś

ZWOLENY wybrany

ZYDEL jest to prostej roboty drewniany stołek bez poręczy

ZYMAĆ zdejmować, ogarniać

ŻRZAŁY dojrzały, silny

ŻAK uczeń, student

ŻARDYNIERKA podstawka lub kosz na kwiaty

ŻUPAN strój męski

ŻYWO SIĘ JENO ZAKRZĄTNIJ szybko weź się do roboty